

ढाका बुनाई उद्योग

परिचय

ढाकाको टोपी, ओढ्ने, चोली आदि अधिकांश नेपालीहरूका निमित्त रुचिका वस्तु हुन् । रुचि अनुसारको आवश्यकताभन्दा बढी पनि खास गरी विवाह, व्रतबन्ध जस्ता शुभ कार्यमा टोपी चोली, ओढ्ने आदि डिजाइनदार बुट्टे कपडाको लागि ढाका ने सवैले छान्दछन् ।

नेपालको जुनसुकै ठाउँहरूमा पनि गर्न सकिने साधारण सूति धागोलाई पक्की रंगले रंगाउन लगाइ रुचि अनुसार विभिन्न बुट्टा र डिजाइनमा पोलिष्टर, एक्रालिक यार्न समेत मिलाई ढाका कपडा बनाउन सकिन्छ । ढाका कपडा बन्नको लागि कुनै विशेष प्रकारको प्रविधिको आवश्यकता पर्दैन । साधारण हाते तान द्वारा गाउँ र पहाडमा पनि विना विद्युतशक्ति चलाउन सकिने प्रस्तुत उद्योग कम खर्चिलो छ । खास गरी ढाका बुनाई उद्योगबाट आवश्यकताको पूर्ति हुनाको साथै ग्रामीण क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर पनि बढ्न जाने भएकोले ग्रामीण क्षेत्रमा सञ्चालन गर्ने संभाव्यतालाई दृष्टिगत गरी प्रस्तुत स्कीम तर्जुमा गरिएको छ ।

ढाका कपडा बुनाई गर्ने उद्योगलाई आवश्यक पर्ने यन्त्र तथा उपकरणहरू, विद्युत शक्ति इन्धन, वार्षिक उत्पादन क्षमता, आदिका बारेमा उद्योग खोल्नु पूर्व जानकारी दिन खोजिएको छ । उद्योगीहरूले उत्पादनको प्रकृति हेरी यन्त्र वा उपकरण छान्न, तीनका इफिसियन्सी, उर्जा उपभोग र आर्थिक भारका बारेमा अग्रिम जानकारी समेत प्राप्त गर्न सक्छन् । आफूलाई आवश्यक पर्ने जनशक्ति, बैक बाट लिनु पर्ने ऋण तथा ब्याजका बारेमा, इन्सुरेन्स प्रिमियमका बारेमा सचेत रहन्छन् । उद्योगलाई आवश्यक पर्ने वार्षिक स्थिर खर्च, चल खर्च तथा भैपरिआउने खर्च, वार्षिक आमदानी नाफा नोक्सानीको आकलन समेत प्रस्तुत स्कीममा खुलाइ सम्पूर्ण उद्योगीहरूलाई सजिलो बनाइएको छ ।

अझै वातावरणीय प्रतिकूल प्रभावका बारेमा जडान गर्नु पर्ने संयन्त्र तथा उद्योगी स्वयं वातावरण प्रति चनाखो र सक्रिय हुन अपनाउनु पर्ने तथ्य समेत यस स्कीममा उल्लेख गरिएको छ । यस स्कीमले उत्पादन प्रकृया, वातावरणीय पक्ष तथा रोकथामका उपायहरू, कामदारको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा, तालीम र अग्नी तथा विद्युतीय आकस्मिक घटनाका बारेमा समेत समेटेको छ ।

ढाँका बुनाई उद्योग उत्पादन प्रकृया

कच्चा पदार्थ खरिद

बजारबाट आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ उन, पोलिष्टर र सुतिको धागो खरिद गर्ने

बबिनमा भर्ने

धागोलाई चर्खाद्वारा बबिनमा भरिन्छ। धागो भरेको बबिनलाई किलमा राखेर वारपिडग गरी विममा भरिन्छ।

तानमा भर्ने

धागोलाई कंगी तथा कोकामा भरी तानाको रूपमा तानमा जडान गरिन्छ।

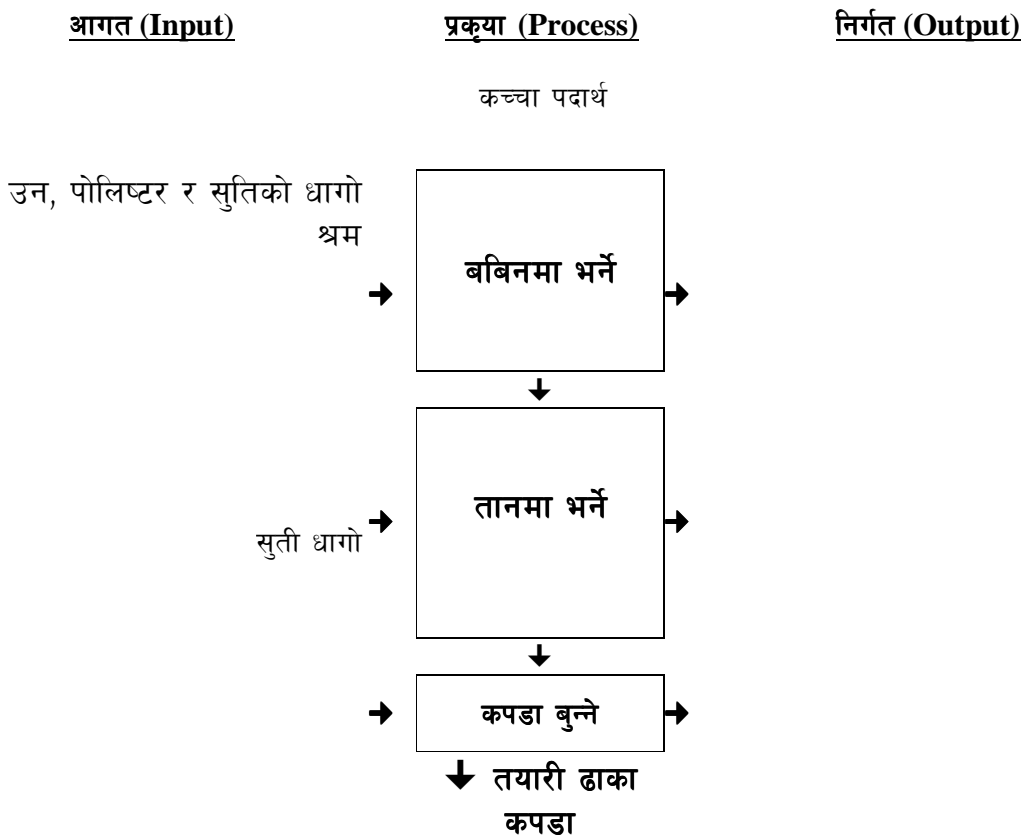
कपडा बुनाई

अर्को २ प्लाईको उन र रंगीन सिंगल सूती धागोलाई एउटा बाक्लो कागजमा गोली जस्तो डल्लो पारी बेरिन्छ र आवश्यकता अनुसारको बुट्टामा एक लाइन हातैले उक्त २ प्लाईको गोल्छा उन र सिंगल सूती धागो मध्ये जुन चाहिन्छ भरी अर्को लाइन पोलिष्टर धागोको बाना सटलद्वारा दिइन्छ। यस्तै प्रकारबाट अन्तिम डिजाइनसम्म बन्दै गरिन्छ

गुणस्तर चेक गर्ने ।

यसरी बुनिएको कपडाको गुणस्तर चेक गरी विक्रीको लागि तयारी गरिन्छ।

उत्पादन प्रक्रिया प्रवाह:

वातावरणीय पक्ष

प्रदुषणको किसिम

प्रस्तुत उद्योगबाट खास गरी निम्नानुसारको खेर पदार्थको निस्काशन वा प्रदुषणबाट वातावरणमा असर पार्न सक्ने देखिन्छ।

सि.नं.	प्रदुषणको किसिम	निश्कासन हुने बस्तुहरु
१	ठोस खेर पदार्थ	धागोको टुक्रा, धुलो
२	तरल खेर पदार्थ	तरल खेर पदार्थ निस्कदैन

३	ध्वनी प्रदुषण	केही मात्रामा ध्वनी
४	वायु प्रदुषण	वायु प्रदुषण हुदैन

रोकथामका उपायहरु

सि.नं.	प्रदुषणको किसिम	रोकथामका उपायहरु
१	ठोस खेर पदार्थ	पून प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
२	तरल खेर पदार्थ	छैन
३	ध्वनी प्रदुषण	त्यस्तो छैन
४	वायु प्रदुषण	छैन

सरसफाई

उद्योगबाट निस्कने, खेर जाने ठोस पदार्थ को धागोको टुक्रा र धागोको धुलोहरु साना साना टुक्राहरु हुन जुन अन्य प्रयोगको रुपमा पून प्रयोग प्रयोग गर्नु सकिन्छ । साथै निम्न आचार संहिता अपनाउनु पर्दछ

- कारखाना मेशिनहरु सरसफाई गरी बेला बेलामा मर्मत सम्भार गर्नु पर्छ ।
- Good House Keeping Practice अपनाउनु पर्छ ।

कामदारहरुको स्वास्थ्य र सुरक्षा

कामदारहरुको स्वास्थ्य सुरक्षाको लागी प्राथमिक उपचारको व्यवस्था गर्नु पर्छ । मास्क, पन्जा जस्ता स्वास्थ्य सुरक्षाका साधनहरु उपलब्ध गर्नु पर्छ । कामदारहरुको स्वास्थ्य उपचारको लागी वरोवर स्वास्थ्य परिक्षणको व्यवस्था गर्नु पर्छ ।

ध्वनी प्रदुषण:

मेशिन जडान गर्दा फाउण्डेशन मजबुत गर्नु पर्छ । जसले गर्दा मेशिन सचालन गर्दा कम्पन कम हुन्छ । मेशिनमा ग्रीज लुब्रिकेन्टहरु लगाउनु पर्छ । जसले गर्दा कम आवाज निस्कन्छ । कामदारहरुलाई एअर प्लग र अन्य सुरक्षात्मक उपकरणहरु को व्यवस्था गर्न पर्छ । ध्वनी प्रदुषणका कारक मेशिनहरुलाई छुट्टै कोठा भित्रमात्र संचालन गर्नु पर्छ ।

ट्रेनिङ्ग:

कामदारहरुलाई आवश्यकता अनुसारको कामको तालिमको व्यवस्था गर्नु पर्छ ।

अग्नी तथा विद्युतिय आकस्मिक घटना:

अग्नी नियन्त्रण गर्न अग्नि निवारक सिलिण्डर कारखानामा राख्न प्राथमिकता दिनु पर्छ । विद्युतिय तार जडानमा विषेश होसियारी अपनाउनु पर्छ ।

परियोजनाको भूलक

१)	परियोजनाको नाम :-ढाका बुनाई उद्योग	
२)	उत्पादन क्षमता :- वार्षिक ३००० मिटर ढाका कपडा ।	
३)	उत्पादन हुन वस्तु :- विभिन्न बुट्टाको ३६ इञ्ची चौडा ढाका कपडा ।	
४)	कारखाना स्थापना हुन सक्ने स्थान :- शहरी तथा ग्रामिण क्षेत्रहरु	
५)	वार्षिक काम गर्ने समय-दैनिक ८ घण्टा वार्षिक ३०० दिन एक शिफ्ट	
६)	कुल पूँजी लगानी क) कुल स्थिर पूँजी ख) कुल चालु पूँजी	रु.२,९७,८००।- रु.२,१८,०००।- रु.७९,८००।-
७)	वित्तिय संस्थानबाट कृण सहूलियत- क) दीर्घकालीन कृण (स्थिर पूँजीमा ६०%) ख) अल्पकालीन कृण (चालु पूँजीमा ६०%)	रु.१,२०,०००।- रु.५०,०००।-
८)	मुनाफाको प्रतिशत- क) कुल पूँजी लगानीमा ख) स्वलागत लगानीमा	२१% ४९%
९)	पार विन्दु क) प्रतिशतमा ख) मुल्यमा	५९% रु.४,५३,०००।-
१०)	मुनाफा क) कुल वार्षिक उत्पादन बाट आम्दानी ख) कुल वार्षिक उत्पादन खर्च	रु.७,६५,०००।- रु.७,०३,०००।-
११)	रोजगारी क) प्रत्यक्ष रोजगारी ख) अप्रत्यक्ष रोजगारी	२६ जवान ३ जवान
१२)	मूल्य अभिवृद्धि	७४%

स्कीम

स्थिर पूँजी विवरण

१) जग्गा ६ आना		रु १५,००० १-
२) कारखाना घर क) कारखाना घर ,गोदाम, कार्यालय गरी ७०० वर्गफिट ख) विद्युतीकरण	रु.१,०५,०००१- रु. ५,०००१-	रु.१,१०,००० १-
३) मेसिन औजार क) विभिन्न साइजको काठको हातेतान पूरा सेट २० ४ फुटे १० थान ३ फुटे १० थान ख) चर्खा फेलु सेट ५ ग) ५ मिटर परिधिको वारपिड.ग सेट १ घ) वालाकठ्ठी ,बबिन टुकी सरल हुक तथा अन्य आवश्यक औजारहरु ड.) कोका कंगी विभिन्न साइजको च) ज्यावल ढक तराजु तथा विविध	रु.६२,०००१- रु १,०००१- रु ६,७००१- रु .४,२८०१- रु ५,३४०१- रु ३,५२०१-	रु ८५,०००१-
४) फर्निचर फिक्सचर		रु.४,०००१-
५) उद्योगमा लगानी तथा संचालन अधिको खर्च		रु.४,०००१-
६) कुल स्थिर पूँजी लगानी		रु.२,१८,०००१-

चालु पूँजी विवरण

१) कच्चा माल मौजदात २५ दिनको लागी	रु .१६,००० १-	
२) प्रशोधनमा रहने १२ दिनको लागी	रु. २६,४०० १-	
३) तयारी मालको मौजदात ७ दिनको लागी	रु .१५,४०० १-	
४) उधारो विक्री १० दिनको लागी	रु. २२,००० १-	
५) कुल चालु पूँजी		रु. ७९,८००१-
६) कुल पूँजी लगानी क) कुल स्थिर पूँजी ख) कुल चालु पूँजी	रु.२,१८,०००१- रु ७९,८००१-	रु.२,९७,८००१-

वार्षिक उत्पादन खर्च

१) ढ्हास कट्टी क) कारखाना घर ५% ख) मेशिन औजार १०% ग) फर्निचर तथा फिक्सचर २०%	रु.५,५००।- रु.८,५००।- रु ८००।-	रु.१४,८००।-
२) विमा (कुल स्थिर पूँजीमा जग्गाको मुल्य बाहेक) १%		रु.२,०३०।-
३) व्याज (दिर्घकालीन ऋण) १,२०,०००।-को १६% ले		रु.१९,२००।-
४) अप्रत्यक्ष खर्च- क) व्यवस्थापक १ मासिक रु.२१००।- ले ख) लेखापाल १ मासिक रु १५००।- ग) पियन र पाले १ रु. ७५०।- ले	रु.२१,६००।- रु १८,०००।- रु ९,०००।-	रु ४८,६००।-
५) कार्यालय तथा अन्य खर्च क) मसलन्द छपाई आदि ख) भत्ता परिवहन घ) विविध	रु.२,४००।- रु ९००।- रु. ७००।-	रु.४,०००।-
६) लेखापरिक्षण खर्च कुल स्थिर खर्च-		रु.१,३७०।- रु.९०,०००।-
७) कच्चा माल क) २।४० नं को धागो ३४ पोका रु ५४२।- ख) २ प्लाइको उन ३७५ किलो रु.२२०।- ग) रंगीन सिंगल सूति धागो ७५ पोका रु.६६०।- घ) पोलीष्टर धागो १८७ किलो रु २१०।- ड.) विविध	रु. १८,४२८।- रु. ८२,५००।- रु ४९,५००।- रु ३९,२७०।- रु . २,३०२।-	रु.१,९२,०००।-
८) प्रत्यक्ष कामदार क) वारपिंग समेत गरी बुन्ने २० जना ३००० मीटर को प्रति मीटर ज्याला रु १२०।- ख) बबिन टुकी भर्ने ५जवान मासिक रु ८००।-	रु. ३,६०,०००।- रु ४८,०००।-	रु.४,०८,०००।-
९) उत्पादन तथा अन्य खर्च क) विद्युत ख) पानी महसुल ग) ढुवाणी ड) विविध	रु .१,५००।- रु . २००।- रु १,५००।- रु ८००।-	रु.४,०००।-
१०) व्याज दिर्घकालीन ऋण रु.५०,०००।- को १८%		रु.९,०००।-
११) कुल चल खर्च		रु.६,१३,०००।-
१२) कुल वार्षिक उत्पादन खर्च		रु.७,०३,०००।-

१३) वार्षिक उत्पादनबाट आम्दानी ढाका कपडा ३००० मिटर उत्पादन को प्रति मिटर रु ३५५।-	रु.७,६५,०००।-	रु.७,६५,०००।-
१४) मुनाफा क) कुल वार्षिक उत्पादनबाट आम्दानी ख) कुल वार्षिक उत्पादन खर्च	रु.७,६५,०००।- रु.७,०३,०००।-	रु ६२,०००।-
१५) लगानिको प्रतिशत क) कुल पूँजी लगानीमा ख) इक्वीटी लगानीमा	२९% ४९%	